

Maarita Meri, Swedbank AS erakliendi võlahalduse ja väikefinantseerimise otsustamise osakond Eestis, osakonna juhataja

Vastutustundliku laenamise tõhusaks edendamiseks tuleks samaaegselt positiivse krediidiregistri käivitamisega kehtestada ka laenu teenindamise piirmäär kõikidele turuosalistele. Ainuüksi positiivsest krediidiregistrist ei piisa tarbijate huvide kaitseks, kui krediidiandjate riskiisule ei seata turuüleseid üheselt mõistetavaid ja mõõdetavaid piire. See tõhustab ja lihtsustab ka järelevalve teostamist ning loob eeldused kohtupraktika ühtlustamiseks vastutustundliku laenamise mõiste sisustamisel. Samaaegselt registri käivitumisega peaks rakenduma ka piirmäärad kehtestav rahandusministri määrus, kuna:

- Hetkel kehtivad vastutustundliku laenamise nõuded ei taga ühtlustatud lähenemist vastutustundlikule laenamisele, mistõttu eksisteerib oht liialt riskantsele laenuandmisele. Võlaõigusseaduses ette nähtud vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamine on sisuliselt iga krediidiandja subjektiivne hinnang, kas krediidivõtja satub krediidi tagastamisel raskustesse või mitte. Seega pole välistatud, et tulenevalt konkreetse krediidiandja riskiisust võib konkreetsele tarbijale võimaldatavate tarbimislaenude kogusumma ja nendest tulenevad kuumaksed kokku ületada kordades isiku sissetulekuid.
- 01.07.2022 jõustus Füüsilisest isikust maksejõuetuse seadus. Maksejõuetuse menetlustes ei eristata võlausaldajaid selle alusel, kes andis laenu vastutustundlikult ja kes suurema riskiisuga. See annab krediidiandjatele sõnumi, et vastutustundliku laenamise põhimõtte sisustamisel, ei tasu olla konservatiivne. Kohtus koheldakse krediidiandjaid võrdsuseprintsipi alusel.
- Krediidiandjate jaoks oleks selge, kui eksisteerivad piirmäärad, mille ületamisel oleks tegemist vastutustundetu laenuandmisega koos sellega kaasnevate tagajärgedega. Nende vältimiseks oleks krediidiandja sunnitud vastavaid arvutusi tegema. Krediidivõtja jaoks muutuks lihtsamaks krediidiandja poolt vastutustundetult loodud laenusuhte vaidlustamine ja kohtutel oleks kergem rikkumist tuvastada. Selline piirmäär piirab teatud määral osadele tarbijatele laenude kättesaadavust, kuid avalik huvi, et laenu ei antaks isikutele, kes seda tõenäoliselt ei suuda tagasi maksta, kaalub selle ilmselgelt üle. Et vältida piirmäärade liigselt kitsendavat mõju laenuandmisele, võib kaaluda ka siin, sarnaselt eluasemelaenudele, teatud erandite kehtestamist. Vastutustundliku laenamise nõuete täpsustamisega seoses peaks kaaluma, kuidas peaks võlaõigusseaduse vastutustundlikku laenamist puudutavad normid viitama laenumaksete piirmääradele.

- Laenu teenindamise piirmääraga loodaks n-ö objektiivne tõenäosus tarbija makseraskustesse sattumise kohta, millest peaksid lähtuma kõik krediidiandjad.
- Tarbijakrediidi turu korrastamise raames on riik küll varasemalt kaalunud laenu teenindamise piirmäära kehtestamist, kuid ei ole teadmata põhjustel seda siiski kehtestanud.

Laenu teenindamise piirmäära kehtestamise vajadusele on Eestis varasemalt tähelepanu juhitud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Finantsinspeksiooni ja Tarbijakaitseameti poolt 2014. aastal läbi viidud analüüsis „Kiirlaenu- ja ettepanekud“. Analüüsi lõppjärel on vajalik konkretiseerida tarbija maksevõime hindamise nõudeid, kõrvaldamaks puudujääke vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamisel. Selleks, tuleks kehtestada piirmäär, mis reguleerib kui palju peaks tarbijale tema igakuisest sissetulekust alles jääma pärast laenumaksete tasumist.

Finantsinspeksioon on teinud 15.06.2021 rahandusministrile ettepaneku kehtestada krediidiandjate ja –vahendajate seaduse § 49 lõike 8 alusel rahandusministri määrus „Miinimumnõuded krediidi põhiosa ja intressimakse ja tarbija sissetuleku suhtele.“

Laenu teenindamise piirmäära kehtestamine ei nõua olulisi seadusandlikke muudatusi, kuna piirmäära kehtestamiseks näeb kehtiv seadus (KAVS) juba ette volitusnormi rahandusministrile. Seni ei ole rahandusminister antud volitusnormi kahjuks kasutanud.

Piirmäära kehtestamisel tuleb kindlasti silmas pidada, et see ei piiraks ebamõistlikult krediidi kättesaadavust, st ka piirmäära kehtestamise järgselt peaks suuremal osal Eesti elanikkonnast olema võimalik vastutustundlikult krediidiandjatelt krediiti saada.